

ACC. NR M. 12529: 1-11.

Landskap: Skåne Upptecknare: Aug. L. Nordgren, Annelöv
Härad: Frösta Berättare: " " " "
Socken: Högsenö Berättarens yrke: cykelreparatör
Uppteckningsår: 1953 Född år 1882 i Högsenö

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkknytdor. s. 1-11.

Luv 88.

Skriv endast på denna sida

L. U. F. 88.

Kyrkkryddor.

Under 1800 talet var det rätt vanligt att folket som gick i kyrkan som sån dag en för att höra predikan, hade något uppfriskande medel med sig in i kyrkan, dels som luktmedel, dels för att hålla sig vaken under de ofta förskrämda långa predikningarna på över en timma ibland. Sedan har fortlevat in på nittonhundratalet i mindre omfattning in till första världskriget 1914 för att sedan derefter i det närmaste försvinna. Dessa kryddor var ofta rätt varierande, beroende dels på vad årstiden gav dels de sorter som man själv ägde i den egna trädgården. Men de vanligast förekommande (luktkauskarna) lukt kryddorna bestod av Lavendel, Isop, Salvia, Gubbaskägga, rörel eller enbart Liljekonvalje, vid den årstid. In denna blommade. Blomsterknippen höll man i handen

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 88

1

ACC. N:R M. 12529:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

Jämnades med psalmboken, man bar dem syn-
liga, en lavendelskvist eller ett salviablad kunde
man ju lägga inman om parmen i psalmboken.
Psalmboken bars vanligen bar i handen såvida-
der inte var någon av stamfolken som hade en stor
(vandalouma) ytterrocka, (som även kunde stoppa den i)
Varför dessa kryddor och luktmedel medfördes är
sedan nämnt, men utom dessa kryddväxter hade
både män och kvinnor andra luktmedel med sig
som exempel, en sort som kallades för dicesmor,
men solimpulver som blandades in bland snus
så denna skulle få godare lukt, eller också sloas
några droppar pepparmyntdroppar över skusen
så denna berögsom fick en uppfriktande lukt.
Även kvinnorna lärde sig till att snusa i kyrkan
och sedan ofta i vardagslivet också, fast damerna
hade ju mindre, finare Posor. Används kvistar
lukte blannor o. s. v. som medfördes, så var

det ju endast den tid på året att sådant väste i
trädgårdar, sedan att medföra något gott att
lukta på, var ju ofta, det som förut nämnts att
man härigenom kunde hålla sig vaken under
predikan, man medförde även lukt kvistar
med sig vid barn dop, konfirmation, o.s.v.
Förkämsten av ^{all}hela så kallade blomster-
kvastar medfördes till kyrkan, var i första
hand de som hade någon anhörig som var be-
gravd på kyrkogården, der de vanligen placerade
blomsterkvastar på gravkullen i någon burk eller
kruka som var placerad der. Blommerna i dessa
kvastar varierade, från enbart rosor, Liljekransar,
blandning av Hjärtogrönl isop lavendel med
grönt inslag av Gubbskinn, och andra äldre före-
kommande trädgårdsblommor. Något särskilt
namn hade de inte, man kallade dem vanligen rätt
o slätt för kyrke konst, någon särskild

modell förkom ej utan man lavade blommorna ordentligt och pryddt, så bent man en liten bräd runt sjökarud så man kunde hålla den ordentligt i handen. Vid de större högtiderna förkom det mest med sådana kvastar, liksom att både män och kvinnor klädde sig i svart till högtiderna när de gick i kyrkan även på söndagen. Händerna hade då vanligen höga hattar kvinnorna svart Chalet och svart förkläde, då medförde kvinnorna ofta luktkvastar, blommor, eller blomsterkvastar med sig till kyrkan, även vid de kyrkliga förrättningarna förkom det med blommor i olika sammansättningar, att man medförde blomsterkvastar, var liksom att man skulle visa både ära och vördnad för högtiden samt följa gamla seder och bruk, i det de helgade vilodagen. Luktflaskor och lukt doser var nog

most i bruk intill 1870-80 talet, enligt vad de gamla berättat, så avtog denna sed intill sekelskiftet för att i det närmaste helt upphöra åren omkring 1914. Luktflaskorna var ofta av enklaste slaget, de bestod ofta endast av en liten droppaflaska med rautig kork uti, i bland fylld med hemlagad parfym. Lukt huvudsakligen av lavendel, liljekonvalj, rosenblad eller dylikt. Lukt doser, såväl som även snus doser, var ofta av rent silver, kvinnornas doser var små och snäva, de inköptes ofta i någon Guldmedaffär, när de skulle vara riktigt fina, i kvinnornas lukt doser hade man ofta en parfym som kallades för drismor som slog på någon fin silke eller sidenlapp som man förvarade i dosan, men snus som parfymrats hade man även förvarad i dosor, snusen användes ofta som luktmedel mentolinpulver, eller pepparmentdroppar (olja) som tillsattes snusen, även parfym

lavendelolja, rosenvatten, m. fl. sorter, för att få
den uppfriskande och god, så inte någon tog över
handen under predikan. Transporten av dessa upp-
friskningsmedel mötte inte stora svårigheter
för varken kvinnor eller män. Kvinnorna
hade i de flesta fall en ordentlig stark (lomma)
i kjolen där de kunde ha både både dosa och
(lasterann) Manuskripten hade sin dosa förvarad i
väst eller (bjukslomma) Under Guds tjänsten
som ofta drog ut på tiden, då predikan var lång
och kunde vara en hel timme, då hände det ofta
att åhörarna kunde bli lite sömriga och kunga
i huvudet, då kom ju både lukt dosor och snus-
dosor fram så man tog sig några kurrar ur dosan
som kom nästan tillräckligt, de allra närmaste grannar
i kyrkbänken kunde ju även få lite del av dosans
innehåll om de så önskade, bara de kunde hålla
lyst med förhållandet så att de inte i högre ton

kom fram med en nysning, som härigenom gav
tillkänna vad som följande gick i kyrkobänken.
Ja både män och kvinnor hade dosor med sig, men
bland kvinnorna var det vanligt att de snusade
vanlig snus som den än var parfumerad. Männen
deremot var det mycket vanligt att de beagnade
snus för både näsa och mun, ja i bland kunde
ju en dosa vandra från en till den andre till
alla som satt i samma kyrkbänk, härvidlag
betyddes inte de olika tillfällena något. Dossorna
kunde nog till det yttre skilja sig mellan rika
och fattiga, men skulle en så kallad fattig vilja
dela med sig av innehållet i dosan så var det
nog inte någon ständs skilnad vid det tillfället.
Flaskor och dosor med ädlare och finare innehåll
kallades helt enkelt för (luteovns) flaskor var det
någon som luktade av parfym, då sade man att det
luktade av herrskapsfog, eller att köpslagfolk hade kommit här.

Karameller förskam ju alltså en åt att de
kväliga kyrkobesökarna ibland hade med sig.
Det var då starka karameller med pepparmyntsmak
som man gärna hade med sig till kyrkan, de som
hade lång väg till kyrkan hade ofta en så kallad
lämnepid med sig som de åt under den tid de
gick till eller från kyrkan, av vetebrödet tog man
vanligt vetebröd en kulle eller en skärelkaps, frukt
kunde ibland vara ett äpple eller ett päron. Under
1890 talet och ända in till 1930 talet brukade bönderna
ofta köra med häst och vagn till kyrkan om sön-
dagarna, i synnerhet de som hade lång väg till
kyrkan. Kyrkstallar upp fördes också i många
socknar, som kring sekelskiftet, med början kring
sunder 1890 talet, genom Cyklararnas genombrott
i början av detta sekel blev det allt flera av kyr-
kobesökarna som använde sig av detta snella
fartshappningsmedel, och det fortfar ju än i dag

Fäst än numera har häst och vagn som kyrk-
skjuts numera spelat ut sin roll, sen Bilen
övertagit Pålles plats. Dessa gamla kyrkosseder och
bruka som förr varit, har försvunnit allt mera
fast än de i mindre storfattning, någon enstaka
gång gjort sig påminna tillbehårens åren.

Harman eller så väl som många andra saker hade
man alltid i någon lampa (lomma) ficka
angående bindning av sus så hade många en
i ännu en snusdos på sig, snusa det kunde
man göra under tiden man gick både till och
från kyrkan, och även när i kyrkbänken kunde
man både säga sig en pris och även bjuda på de
som satt i samma bänk, och likaså på de man hade
särskap med på vägen till eller från kyrkan. Annorlunda
var det med rökningen, det förekom inte att någon
rökade när han gick vägen till eller från kyrkan
det ansågs som ett riktigt brott mot helgandet En söndagen

ACC. N:R M. 42529:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10

Att prästerna skulle vara avogt stämnda mot
en del gamla seder och bruk, som på vissa
orter här längas i sig, än på en annan plats.
Om så skulle vara fallet så hörde detta nog
till undan tagen, jag har visserligen av
gamla berättare hört talas om präster, som
i sina predikningar kunnat domdera, mot
församlingas bortas försyndelser, om det gånge
någon vana eller, knäpplig, het av det ena eller
andra slaget, som förefön kan ständigt i prästens
ögon. Men sedan att ta sig en pris för väsan
brukades av somliga präster också, under
1800 talet, och även i början på 1900 talet, har
det förhåller sig dermed i våra dagar bland
prästerna, med denna sed kan jag inte yttra
min, om, men att den är helt bortland, för jag
knappast. Därför är det nog lönlöst att predika bot och
bättring för andra, om man inte själv kan gå med gott föredöme.

Att dessa gamla seder har mest dra sig tillbaka
är ju en naturlig följd av nyare tidens krav,
Allt efter som de gamla går bort försvinner
och så på samma gång de gamla sedernas mod
den, skulle något gammalt till en början in-
tressera någon yngre person, händer det ofta
att denne kastar det gamla överbord, och kånjer
sig helt åt vad som är nytt. De kyrkliga för-
rättningar, som numera inte passar vår generation
har man lämnat åt gången tid. Snusset & alla
former är också i tillbakagång, men så har denna
generation fått annan ersättning, här för som
inte är ett dugg bättre, nämligen cigarretten
som snart nog är en landesplåg, och gripes omkring
sig som pesten, och undergräver folkhälsan i hög
grad, då den börjar med båda könen redan i skoll-
åldern. Jag menar härmed, att det gamla försvinner för
det nya. Om det blir till det bättre, det får tiden utvisa!